

lestince mohla zkompromitovat před arabským světem. Hlavní faktor je čas a trpělivost.

Autorův záměr zůstává zatím fikcí, neboť politická fakta izraelské současnosti a zřejmě i budoucnosti budou dost silná,

aby si udržela prioritu nad fakty etnickými a populačními. Nejbližší vývoj bude spíš směřovat k protektorátu s totálním apartheidem než k federaci.

IVAN BROŽ

GUINEJSKÁ STÁTNÍ IDEOLOGIE

Ahmed Sékou Touré, *Apprendre... savoir... pouvoir*. Action politique du P.D.G. Sv. 11. S. 1., s. a. 376 str.

Kniha je určena především africké mládeži, kterou má, zpravidla ve formě otázek a odpovědí, seznámit s politickou ideologií vládoucí Guinejské demokratické strany (PDG). Má však svůj význam pro všechny, kdo se zajímají o politické dění v Africe vůbec a v Guinejské republice zvláště. Kniha shrnuje v kostce stanoviska ideologie PDG v jednotlivých otázkách (jako jsou otázky revoluce, vztah teorie a praxe, kritika a sebekritika, strana a národ, lid a demokracie, lid a strana, lid a stát, obrana a stát atd.).

Základní náplň knihy tvoří obsáhlá stať „Strana, stát, národ“ (s. 27—153). Zde se již v první odpovědi promítá autorův názor na vzájemný vztah člověka jako jednotlivce a lidu jako kolektivu. Formulaci „jestliže život člověka jde od nuly ke stu, tak život lidu je nekonečný“ vysvětluje tak, že člověk se rodí, žije a umírá, kdežto lid je bez konce, protože každá generace následuje po předcházející generaci a rodí další generaci (s. 27). Na otázku, jaké je základní bohatství 1. guinejského lidu a 2. guinejského národa, odpovídá: „Základním bohatstvím lidu Guineje jsou nejprve jeho přírodní statky: půda, vzduch, voda, světlo, teplo a jeho pracovní síla, jež mu dovoluje využívat těchto statků ve výrobě. Základním bohatstvím guinejského národa je jeho jednota a jednota jeho lidu.“ (S. 33.) Z odpovědi lze vyvozovat, že Sékou Touré chápe národ jako pojem nadřazený pojmu lid. Lid je zřejmě pokládán za souhrn národnosti či kmenů, kdežto národ je vlastně spíše krystalizující se útvar budoucnosti. Pro tuto hypotézu by svědčila i jedna z dalších citací, kdy Sékou Touré na požadavek „Rozveďte toto vyjádření: Lid je motorem dějin“ odpovídá, že „je to v podstatě lid (peuple), kdo je silou ve vytváření národa (nation)“ (S. 34.)

V pasáži definující pojem revoluce a vzájemný vztah revoluční myšlenky a revoluční akce formuluje Sékou Touré základní principy Guinejské demokratické

strany takto: „Základním principem PDG je aplikace demokracie lidem a pro lid. Z tohoto základního principu vyplývají principy rovnosti mezi lidmi, spravedlnosti pro všechny a sociálních vztahů, vytvořených v solidaritě a kooperaci. PDG je antikolonialistická a antimperialistická strana, směřující k likvidaci jakéhokoliv rasistického projevu. Demokratická koncepce PDG klade jako stálý princip přednost zájmů společnosti před zájmy jednotlivce.“ (S. 51.) Ve vztahu strana — národ je Guinejská demokratická strana charakterizována jako strana demokratická, lidová a pokroková. (S. 55.) PDG je zároveň silou, jež ve Guinejské republice provádí a řídí revoluční akce. (S. 52.)

Sékou Touré odpovídá též na otázku, co je národ: „Národ je souhrn osob, které žijí obvykle v téže zemi a které si udržely společné zájmy, společenství původu a vědomí, krátce které mají společné dějiny a budoucnost, společenství hospodářského života, psychického utváření a kultury. Je to druh sdružené a dialektické krystalizace kolektivních a historických myšlenek, vůlí a zájmů.“ (S. 56.)

U vztahu lid — demokracie Sékou Touré charakterizuje guinejský režim jako totální demokracii, jinak řečeno, národní demokracii, resp. lidovou. Určité nepřesnosti se dopouští při stanovení tzv. demokratických základů: „V buržoazním režimu spočívá demokracie na buržoazii; v parlamentním režimu na členech parlamentu; v křesťanskodemokratickém režimu na církvi; v režimu totální demokracie spočívá demokracie na lidu.“ (S. 67.) Sékou Touré se snaží vysvětlit podstatu režimů (s. 106—107), přičemž odlišuje režim kapitalistický a režim buržoazní. Přitom se mu zde opět objevuje parlamentní režim, ten však Sékou Touré tříděně nediferencuje.

Vedoucí úlohu PDG v politickém životě Guinejské republiky vyjadřuje to, že toliko Guinejské demokratické straně je za

její historické zásluhy v boji proti imperialismu, kolonialismu a neokolonialismu přiznána koncepční a kontrolní moc ve všech oblastech národní činnosti. Z toho vyplývá podřízenost státního aparátu a veškeré národní aktivity vládnoucí straně. PDG vykonává v Guineji lidovou diktaturu.

Zahraniční politiku této západoafrické země charakterizuje pozitivní neutralismus (s. 121—123). Guinejská republika nepatří k žádnému ze současných dvou světových bloků, stojících proti sobě v ideologickém, ekonomickém a vojenském antagonismu. Guinea hodlá posuzovat každý blok či jejich jednotlivé příslušníky podle jejich konkrétního postoje k základním problémům Afriky (protikolonialistický boj, africká nezávislost a jednota, ekonomický rozvoj afrického kontinentu, mír a svoboda). Zásady pozitivní neutrality Guinejské republiky jsou: rovnost mezi národy a všemi zeměmi, nevměšování do vnitřních záležitostí jiných zemí, obrana guinejské a africké osobnosti, jakož i aktivní kooperace se všemi zeměmi na základě rovnosti, spravedlnosti, solidarity, reciprocity výhod a respektování národní důstojnosti a osobnosti. Guinejská zahraniční politika vychází z idejí úplné a bezpodmínečné svobody Afriky, což znamená rovněž opozici vůči jakémukoliv vměšování nebo cizímu panství v Africe, reálné a efektivní jednoty Afriky a aktivní účasti Afriky na světovém dění.

Při definování tzv. bloku se však Sékou Touré dopouští některých nepřesností a pokud jde o tzv. východní blok, přímo obsahových chyb (s. 178—180). Stejně tak u tzv. západního bloku neboli „svobodného světa“ lze jistě prominout neuvedení členství Lucemburska či Islandu v NATO (vzhledem k jejich prakticky nulové vojenské síle), ale nelze opomenout takové země, jako je Kanada, Turecko, Dánsko a Norsko. Uvádí Španělsko, které přitom oficiálně členem Severoatlantického paktu není. Autor hovoří pouze o NATO a SEATO a vůbec se nezmiňuje o paktu CENTO. Na druhé straně však Sékou Touré správně poukazuje na otevřené intervence západního bloku v Asii, Africe a Latinské Americe.

Co se týče východního bloku, Sékou Touré do něho řadí též čtyři asijské socialistické země a v souvislosti s nimi hovoří o vytvoření Varšavského paktu. K důkladnějšímu osvětlení rozdílného charakteru obou paktů či bloků by přispělo i uvedení data vzniku NATO (1949) a Varšavské smlouvy (1955).

V části věnované politické ekonomii

Sékou Touré seznamuje svého afrického čtenáře se základními poučkami marxistické politické ekonomie. Na otázku, který režim je podle jeho názoru sociálně spravedlivější, odpovídá, že je to režim socialistického vlastnictví (s. 135—136).

Nelze nezmínit se o guinejském chápání neokolonialismu, který „znamená nový kolonialismus. Neokolonialismus je ve skutečnosti novou formou koloniálního panství, která hledá, i když bývalé kolonizované státy dosáhly nezávislosti, jak nahradit přímé panství panstvím nepřímým... neokolonialismus používá všech prostředků, aby se vměšoval do vnitřních záležitostí bývalých kolonií s cílem řídit v nich činnost k prospěchu zájmů kolonialismu. Neokolonialismus je s imperialismem hlavním nepřítelem afrických národů a stálou hrozbou jejich suverénním právům svobodného disponování“ (S. 214.)

V závěru knihy je vložena guinejská politická (straničká) i správní (státní) struktura, doplněná přehlednou tabulkou obou organizačních struktur.

Význam recenzované politické příručky je v přehledném podání guinejské státní ideologie reprezentované politickou ideologií Guinejské demokratické strany. V podstatě lze konstatovat, že ideologie PDG je africkou revolučně demokratickou ideologií, která nestojí dosud pevně na zásadách proletářského internacionalismu. Ideologie Sékou Tourého například opomíjí třídní hledisko v mezinárodních vztazích tím, že se staví na platformu teorie bohatých a chudých národů, podle níž hlavním rozporem v současnosti není rozpor Západ — Východ (kapitalismus — socialismus), ale Jih — Sever (rozvojové země Asie, Afriky a Latinské Ameriky proti vyspělým kapitalistickým zemím západní Evropy a Severní Ameriky a proti evropským socialistickým zemím). Přitom Sékou Touré na 8. sjezdu PDG na podzim 1967 vytýká socialistickým zemím jejich politiku mírového soužití, která prý neguje v mezinárodní politice třídní hledisko.

Bylo by chybou tvrdit, že ideologie Guinejské demokratické strany je buď sovětská nebo čínská nebo snad kubánská apod. Je zcela evidentní, že ideologie Sékou Tourého je guinejská, africká, a zcela evidentní je rovněž její postupný vývoj.

JOSEF POLÁČEK

Johannes Gross, *Die Deutschen*, Verlag Heinrich Scheffler, Frankfurt/M. 1967, 300 str.

Autor knihy, který je komentátorem „Deutsches Fernsehen“ a spolupracovníkem listu „Christ und Welt“, se zabývá různými zvláštnostmi a stránkami Němců jakožto národa, zvláštnostmi jejich politického a státního zřízení a současnou německou problematikou. Kniha je psána vzhledem k autorově profesi novinářsko-literárním stylem.

V části zabývající se národním charakterem, vlastnostmi a národním vědomím zaujme tvrzení, že neexistuje společný národní charakter Němců a že jim chybí společné vědomí jednotných německých dějin. Zaujme i autorův postřeh, že současné rozdělení Německa je závažné tím, že neodpovídá žádnému dosavadnímu geografickému hranici. Podle jeho názoru by například rozdělení na severní (Pruško, Porýní, Šlesvicko-Holštýnsko) a jižní část (Bavorsko, Vírtembersko, Bádensko, Sasko, Duryňsko, Hessensko) nebylo zdaleka tak problematické jako umělé rozdělení na západní a východní část, provedené po roce 1945.

V dalších kapitolách se pak zabývá západoněmeckým státním zřízením, tak jak bylo ovlivněno historickým vývojem. Na vytváření státního zřízení NSR prý měla vliv snaha vyhnout se dosavadním chybám. Chybou výmarské republiky podle autora byla slabost demokracie. Proto v NSR nebyla zavedena instituce primárních voleb, neexistují referenda, lid nemá prakticky možnost ovlivnit výběr kandidátů jednotlivých stran; na druhé straně daly obavy z možnosti zneužití vládní moci vzniknout instituci silného kancléře, který měl paralyzovat silného prezidenta, silné Spolkové rady, která má omezovat moc Spolkového sněmu a hájit zájmy zemských vlád, kancléře pak má hlídat Ústavní soud a Spolkový sněm.

K postavení spolkového kancléře autor konstatuje, že podobnou pozici, jakou má ve Spolkové republice, nikdy předtím v německých dějinách neměl. Nejdůležitější pravomocí kancléře je určovat politickou směrnicí, a i když je hlídán Ústavním soudem, nemusí se v podstatě dělit o svou moc s ministry. Je volem parlamentem a odpovídá za celkovou politiku vlády. Autor pak ukazuje na osobnosti K. Adenauera, jak dokázal z této funkce a pravomocí vytěžit maximum. Pro Adenauera bylo rovněž důležité to, že byl zároveň předsedou CDU a dovedl toho patřičně využít. Erhard nedokázal tuto personální unií zvládnout. Tzv. kancléřská demo-

kracie se podle autora stala charakteristickou politickou formou Spolkové republiky.

Nejdůležitější funkcí vlády jakožto především koordinačního gremia je její funkce koaličního výboru politických stran. Z ministrů mají nejzávažnější pozici ministr financí, zahraničí a obrany. Západoněmeckou zvláštností je, že ministr zahraničí je prakticky druhým mužem ve vládě a je vybírán většinou z hlediska toho, aby se mohl případně stát také předsedou vlády.

Zvláštností parlamentu je podle autora jakýsi antiparlamentní afekt. Hlavní činnost parlamentu se soustřeďuje do parlamentních výborů a většina poslanců se prý cítí lépe jako odborníci v těchto výborech než na zasedáních parlamentu. Sněm nevykonává ani efektivní politickou kontrolu vlády, ani nereprezentuje lid. Druhou zvláštností parlamentu je, že zasedá jen málokdy, že poslanci přijedou do Bonnu jen na zasedání a opět spěchají do svých bydlišť, kde většinou vykonávají svá zaměstnání. Spolkový sněm odráží podle autora obraz pluralismu západoněmecké společnosti jen do určité míry: kancléřská demokracie podporovaná vůlí politických stran prosadit se nedovoluje pluralismu, aby se stal zcela páнем Spolkového sněmu. Parlament je také především střediskem vůdců politických stran, „vrcholem demokracie stran“ (*Parteientdemokratie*). Tato úloha prý místy zakrývá jeho funkci zákonodárce i fóra, na němž se volí a odvolává kancléř. Prostřednictvím Spolkového sněmu si politické strany zmonopolizovaly nejdůležitější politické úřady a prakticky se nemůže nikdo, kdo není členem některé frakce, stát ministrem nebo kancléřem, i když tento požadavek bonnská ústava nezná.

Strany jsou řízeny parlamentně. Zvláštností proti dřívějšímu je také určitá racionalizace stran. Ve Spolkovém sněmu existují prakticky tři.

Politiku určují podle autora praktikismus a zájmy pluralitní společnosti, a nikoliv ideologie a třídní boj. Společnost je především „středostavovská“ (*strukturellos und mittelständisch*), a proto se také programy jednotlivých politických stran sobě tolik podobají. Normální člen kterékoli politické strany nemá větší možnost ovlivňovat politiku strany než občan bez stranické příslušnosti a politická činnost občanů je omezena na účast ve volbách.

Autor se pak zabývá další zvláštností západoněmeckého politického zřízení, tj. zapojením opozice do vlády. Označuje velkou koalici za výraz krize a zároveň

instrument politiky bonnské vlády. Ukázala se technicky nejjednodušším řešením a slibovala vyřešit alespoň ty úkoly, které Erhardova vláda již nebyla schopna řešit. Pro SPD znamenala velká koalice šanci dostat se z opozice a CDU se s její pomocí zachránila a překonala svou krizi. Zdánlivě se vytvoření velké koalice jeví jako odchylka od zavedených politických norem a dosavadní státní praxe. Možnost oponovat ovšem zůstala vyhrazena parlamentu, ale ve změně podobě. Podle autora by se dalo říci, že se NSR vyvíjí směrem k systému dvou stran.

Autor se také zabývá zvláštnostmi hlavního města NSR (nejsou v něm například soustředěny nejvyšší správní a soudní orgány), vztahem zemských správních a soudních orgánů ke spolkovým zařízením (při této příležitosti poukazuje na zvláštnosti západoněmeckého soudnictví vůbec) a otázkou proporčního zastoupení politických stran v těchto institucích a nakonec také postavením úřednictva a bundeswehru.

Zabývá se bundeswehrem jakožto posledním atributem dosažené suverenity NSR a poukazuje na rozpornost bundeswehru. Bundeswehr měl být zároveň hodným beránkem i odstrašující silou, měl být demokratický a zároveň vojensky akceschopný, dokázat zajistit jak bezpečnost země, tak i provádění politiky uvolnění, čemuž odpovídalo heslo „občana v uniformě“. Tuto představu měla zajistit existence civilního ministra obrany a přítomnost státního tajemníka ve štábu, jakož i funkce generálního inspektora. Tuto představu poněkud zhatil celkový dosažený vývoj, revolta západoněmeckých generálů v roce 1966 a zároveň ji narušuje členství v NATO, z čehož bundeswehru vyplývá značná moc.

Podstatnou charakteristikou pro státní a společenské zřízení NSR je vztah státu a společnosti. Oddělení těchto pojmů je podle autora hlavní známkou pluralitní společnosti. Členění pluralitní společnosti (odborní, církevní, hospodářské a podnikatelské svazy, zaměstnanecké organizace atd.), ve které se klade důraz na společné zájmy jednotlivých skupin, a nikoliv na třídní příslušnost, zaručuje podle autora poměrnou stabilitu bonnského státu.

Nakonec se autor zabývá ještě otázkou církve, politickým katolicismem a otázkou vytváření a ovlivňování veřejného mínění.

M. ŠTĚPÁNOVÁ

Werner Smoydzin, NPD — *Geschichte und Umwelt einer Partei*, Ilmgau Verlag, Pfaffenhofen/Ilm 1967, 280 str.

Autor, právník, narozený ve východním Prusku, posuzuje politický vývoj v Německé spolkové republice od jejího založení v roce 1949 a možnosti, které poskytl vývoji pravicového radikalismu. Soudí, že v politickém životě NSR vzniklo určité vakuum a to dnes vyplňuje NPD svými voliči. Úspěch NPD ukázal, že Němci nejsou jenom blahobytnými občany ustrnulými v politické letargii, jak se o nich mnohdy smýšlelo. Hlavní politické strany nedokázaly zaujmout všechny vrstvy voličů. Podle zvyklostí pravicového radikalismu na celém světě využila i NPD velmi obratně určitých krizových jevů v západoněmecké společnosti. Vyrukovala s hesly silně připomínajícími nacionalismus před 2. světovou válkou, i když se její předáci snažili alespoň z počátku distancovat se od všeho, co by v jejich prohlášeních mohlo tuto dobu připomínat. NPD dosud nevytýčila konkrétní politické cíle. Chce však všechno dělat lépe a jinak, ale chybí jí k tomu, což není udivující, říká autor, recept. Být proti korupci a pro národ není ještě žádná politika. Je však politováníhodné, že to postačí, aby strana dostala potřebný počet hlasů a umístila své poslance v zemských sněmeh.

Takřka s filosofickým zaujetím autor zkoumá pojmy „národ“ a „nacionální“, jejich uplatnění v dnešní politice a ohlas vyhlášení „nacionální politiky“ u širších vrstev obyvательства. Píše: „Je mnohem těžší přesvědčit občany o hodnotě svobodného demokratického řádu a o novém místě národa než tlouci na buben nacionalismu, jako to dělá NPD.“ Klade si otázku, jaká má být nacionální politika NSR v současné době, a dochází po úvaze k závěru, že nacionální politika vyspělého evropského státu se musí lišit od nacionální politiky státu osvobozujícího se z koloniálních pout. V Evropě hraje roli především otázka integrace a event. vytvoření evropské unie. Pokud by tato unie vznikla a byla by do ní začleněna jen jedna část Německa, nebyl by tento její úd zdravý, soudí autor. „Nacionální“ v současné politice NSR proto znamená snažit se přispět k vytvoření podmínek pro sjednocení Německa, pokud ještě existuje pocit soudržnosti německého národa, a ten zde dosud je. Vytvořit podmínky pro sjednocení znamená také dobře si vykládat téměř již otřelé heslo „o překonání naší minulosti“. Pro pravicové radikalisty toto heslo

znamená skoncovat s minulosťou hlavne v tom smere, aby sa skončilo s procesy s válečnými zločincami. Heslo „překonat minulosť“ však by měl každý Němec chápat tak, že skoncovat s minulosťou znamená vzít si z ní ponaučení, získat Německu opět důvěru ostatních národů a místo mezi nimi a na tomto základě budovat cesty k sjednocení.

Kniha obsahuje kapitoly o vývoji, činnosti a zániku stran, které předcházely NPD, tj. SRP (Sozialistische Reichspartei) a DRP (Deutsche Reichspartei), dále kapitoly o založení a činnosti NPD (28. listopadu 1964 v Hannoveru), o metodách jejího volebního boje a údaje o počtu a složení jejich voličů. Je doplněna programem NSDAP, SRP, DRP, manifestem NPD, zásadami její politiky a tabulkou, v níž jsou tyto programy srovnávány; dále čtenář nalezne tabulku a grafy o sociologickém průzkumu členů NPD a tabulku s volebními výsledky pravicových stran od roku 1949 v NSR.

E. KOCOURKOVÁ

Moisés Poblete Troncoso, *La explosión demográfica en América Latina*, Editorial Schapirre S. R. L., Buenos Aires 1967, 204 str.

Autor viac než desiatky prác so sociologickou a právnickou tématikou, univerzitný profesor z Chile dr. Poblete Troncoso bol a je členom viacerých medzinárodných organizácií, ktoré sa zaoberajú problémom populačnej explózie. Jeho najnovšia štúdiá o šiestich kapitolách (El crecimiento de la población mundial; La explosión demográfica y los problemas que origina; La explosión demográfica y las soluciones en el plano económico; La explosión demográfica y el aporte internacional a la solución de los problemas que crea; Los problemas demográficos y su enfoque por organizaciones internacionales, gubernamentales y privadas; La explosión demográfica y las soluciones surgidas), doplnených bibliografiou a tabulkami, podáva komplexný pohľad na tento problém v Latinskej Amerike. Neobmedzuje sa iba na vypočítavanie a analýzu všetkých stránok nebezpečných dôsledkov populačnej explózie a inštitúcií, ktoré študujú tento problém z nerozličnejších aspektov. Poblete Troncoso uvádza na jej riešenie aj konkrétne návrhy mnohých latinskoamerických a svetových odborníkov. Je si pri tom vedomý, že nesnadnosť riešenia nespočívá ani tak v nedostatku adekvátnych koncepcií ako

v bezradnosti spôsobu ich aplikácie na latinskoamerickú skutočnosť. Hrozba rýchleho rastu obyvateľstva a tým preľudnenia, ktoré mnohí prirovnávajú k hrozbe atomového zničenia, sa nedá odstrániť polovičatými alebo občasnými opatreniami. Ekonomovia, demografovia a sociológovia sa zhodujú, že ťažisko riešenia leží hlavne v súbežnom riešení hospodárskom a biologickom. Je pochopiteľné, že teoreticky na najväčšie ťažkosti naráža biologický aspekt — plánovanie rodiny, hoci ani technická stránka tejto záležitosti nie je zanedbateľná. Autor vyjadruje však presvedčenie, že pri likvidácii tohoto problému, ktorý považuje za „jednu z troch veľkých revolúcií, ktorým bolo ľudstvo v tomto storočí vystavené“ a znamená nový rozmer v boji ľudstva proti biede a hladu, bude sa podieľať celá svetová spoločnosť, pretože v opačnom prípade by došlo — napriek technickým a priemyslovým revolúciám k svetovému hladu.

LUBICA SUCHÁNKOVÁ

Karl Helbig, *Die Wirtschaft Zentralamerikas*, Übersee Verlag Hamburg 1966, 127 str., 2 mapy.

V spolupráci (a s finančnou podporou) známeho hamburského Institut für Iberoamerika-Kunde pokúsil sa Helbig podať prehľad o rozmanitosti hospodárskej štruktúry Strednej Ameriky, a to vzhľadom k poľnohospodárskej produkcii, priemyslu a ťažbe nerastov. Sám osobne uvádza, že vychádzal predovšetkým z mapy za týmto účelom vypracovanej, ktorá vlastne tvorí kostru celej štúdie. Helbigovým zámerom bolo dokázať, že doterajšie pohľady o hospodárskej rozvrstvenosti sú neúplné a jednostranné. Konkrétne sa zmieňuje o práci lípskeho geografa prof. Edgara Lehmana a *Weltatlas; die Staaten der Erde und ihre Wirtschaft* vydané v Lipsku, ktorú považuje za značne schématickú a orientovanú prevažne na poľnohospodárstvo. Svojou štúdiou sa pokúsil — a priznajme, že úspešne — dokázať, že takéto paušálne tvrdenia sú nepodstatné a ponechávajú stranou rybnárstvo, lesné hospodárstvo a prírodné, že aj priemysel a ťažba nerastov prichádza pri takomto zjednodušovaní skrátka.

Na základe bohatého faktografického materiálu (po preskúmaní archívnych materiálov z Deutsch-Südamerikanische Bank, nemeckých zastupiteľských úradov vo stredoamerických štátoch ap., materiálov zo salvadorskej Cámara de Comercio e Industrias ako aj mnohých ďalších)

uvádza takmer podrobný záznam o priemyslových a spracovateľských podnikoch a spoločnostiach. Stručne hodnotí ich postavenie a zmieňuje sa o prípadných spojeniach jednotlivých podnikov a o ich prípadnej zviazanosti (viac alebo menej markantnej) so zahraničným kapitálom. Poukazuje na rast nových odvetví v lesnom hospodárstve a priemysle po druhej svetovej vojne a tento rast považuje za „úplne nové obdobie“ v ekonomike stredoamerických štátov a je presvedčený, že v budúcnosti tento sektor bude tvoriť významný podiel na rozvoji hospodárstva stredoamerických štátov; upozorňuje však, že sa tak stane iba v prípade, ak sa budú brať do úvahy dané možnosti v správnom plánovaní.

I. SUCHÁNKOVÁ

Jokica Hadži Vasiljeva, *Le système du parti unique en Afrique*, L'institut d'Études du Mouvement Ouvrier, Belgrade 1967, 35 str.

Vedecká pracovníce bielehradského Inštitútu za izučavane radničkog pokreta Jokica Hadži Vasiljeva se ve své studii „Systém jediné strany v Africe“ zabývá příčinami vzniku systému jedné politické strany v Africe a jeho hlavními sociálními politickými funkcemi.

Autorka se nejdříve zmiňuje o některých přístupech k otázce monopartismu nebo pluripartismu v současné Africe. Konstatuje, že většina afrických zemí se vyslovila pro systém jedné politické strany. Hodnotit monopartijní formu lze jen na základě zkoumání jejího obsahu. Současná obtížná ekonomická situace mladých afrických států, charakteristická mj. nedostatkem místního kapitálu pro vlastní industrializaci, nutně vede k posílení etatismu v ekonomické i politické oblasti. Monopol jedné politické strany v této objektivní situaci afrických zemí je souběžně posilován i narušován.

K posilování monopartismu strany přispívá úkol konstituování příslušného národa v rámci dané země. Zde může jediná politická strana sehrát významnou úlohu v boji proti tribalismu a překonávání jeho přežitků v řadách obyvatelstva. Tmelícím prvkem je rovněž nutnost boje strany proti neokolonialismu a koloniálním přežitkům. To na straně jedné. Na straně druhé však jediná politická strana působí občas jako tlumič třídních konfliktů v mladém národním celku v tzv. vyšším zájmu integrace národa.

Postupná třídní diferenciacie africké

společnosti v nových státech černého kontinentu je však — přes subjektivní přání a hodnocení některých afrických politických vůdců — konkrétní reálnou skutečností, jež působí i na transformace afrických masových stran ve strany avantgardní. S tím, jak se na africkém politickém fóru začíná častěji objevovat dělnická třída, vyvstává před africkými politickými stranami otázka, jakým způsobem řešit svůj vztah k tomuto novému subjektu třídní situace současné Afriky. Na postoji politické strany k dělnické třídě závisí, zda dělnická třída má dostatečnou možnost bojovat za svá práva v rámci masové strany, anebo zda se musí snažit o vytvoření vlastní politické dělnické strany.

K otázce vedoucí síly v boji za socialismus autorka uvádí: „Boj za socialismus může být řízen nejen pod vedením komunistických stran, ale také pod vedením jiných organizací, jako masových pokrokových politických organizací.“ Domnívám se, že tato teze je velmi diskutabilní, zvláště přihlédneme-li k teorii a praxi vládnoucích politických stran některých severoafriických zemí (v nichž dříve existovaly komunistické strany), hlásících se k zásadám arabského socialismu. Od arabského severu se poněkud liší situace v Černé Africe (například Republika Mali a Guinejská republika), kde neexistovaly komunistické strany a kde se tamější vládnoucí revoluční demokraté hlásí k zásadám vědeckého socialismu a k budování socialismu anebo k nekapitalistické cestě rozvoje.

Práce Hadži Vasiljevové obsahuje řadu zajímavých poznatků. Velmi aktuálním problémem je vzájemné pronikání (interpenetrace) stranické a státní struktury v zemích Černé Afriky.

Autorka vyzdvihuje úlohu politické strany při vytváření národů v afrických zemích a výstižně hodnotí příčiny krizí uvnitř národně osvobozenického hnutí v Černé Africe (ideologické rozpory, boj tribunálních seskupení o převahu v mocenských orgánech a v klíčových pozicích společnosti, nedostatky ve vztazích politických stran národně osvobozenického hnutí se společenskými a politickými organizacemi, jmenovitě s odbory, a divergence strany s armádou). Přehledná zevšeobecnující práce Hadži Vasiljevové je charakterizována přístupem z pozic tvůrčího marxismu.

JOSEF POLÁČEK